

Gespreksnotitie: aanpak van de ontwikkelfase door de coördinatiegroep

1. Aanleiding

Op 20 april jl. heeft de Tweede Kamer met de staatssecretaris het voorstel van de coördinatiegroep over de curriculumherziening in het primair onderwijs (po) en voortgezet onderwijs (vo) besproken. Tijdens het overleg kwam onder andere naar voren dat het eigenaarschap van de curriculumherziening meer dan tevoren bij het onderwijsveld ligt. Met een motie is bepaald dat vakverenigingen een sterkere positie in het proces moeten krijgen. Ook is met een motie ruimte gegeven aan de wens van het vmbo om de curriculumherziening voor de avo-vakken in te zetten. Verder is duidelijk gemarkeerd dat op sommige onderdelen van het curriculum pas een volgende stap gezet kan worden als het onderwijsveld dit zelf kenbaar heeft gemaakt. Een andere lijn in het debat was dat de overheid zich strikt beperkt tot het 'wat' en dat het 'hoe' echt aan het onderwijsveld is.

In deze gespreksnotitie doen we als onderwijsveld een voorstel hoe wij deze inzichten en moties een plaats willen geven in een curriculumherziening in het po en vo, waarin een doorlopende leerlijn centraal staat onder de noemer: curriculum.nu. We merken hierbij op dat we in deze notitie dus uitsluitend ingaan op de moties en toezeggingen, waarbij we de positionering van bijvoorbeeld leraren, leerlingen en ouders onverminderd sterk laten, zoals we dat in eerdere stukken hebben aangegeven. Ook eerdere uitgangspunten blijven overeind staan. Voorbeelden hiervan zijn: het integrale karakter van de curriculumherziening van po én vo, de versterking van de doorlopende leerlijn tussen po en vo en het belang van samenhang voor leerlingen, de ruimte die we aan scholen willen bieden met een kern- en keuzecurriculum, evenals de doelstellingen van de curriculumherziening; in de voorliggende notitie herhalen we deze punten echter niet.

In deze notitie laten we in paragraaf 2 zien hoe we het proces willen inrichten om het aantal en de inhoudelijke omvang van de ontwikkelteams vast te stellen. Na een korte beschrijving van het proces van werving en selectie van de ontwikkelteams en ontwikkelscholen (paragraaf 3), gaan we in op de voorgestelde positie van de vakverenigingen en het vervolgonderwijs in dit proces (paragraaf 4). Daarna beschrijven we de verschillende interactiemomenten tijdens de ontwikkelfase, waarbij opnieuw de rol van vakverenigingen naar voren komt (paragraaf 5).

Over deze notitie hebben we een eerste gesprek gehad met de voorzitters van FvOv, Platform VVVO, SPV, Platform TL en de bestuurders van de vakvereniging VLLT (levende talen) en NVON (natuur en techniek). *[NB CG: deel gesprekken nog in week van 1 mei]*. Na overleg met de staatssecretaris bespreken wij dit verder met de afzonderlijke vakverenigingen en met het vervolgonderwijs.

2. Welke ontwikkelthema's gaan starten?

a. Zes ontwikkelteams die de Tweede Kamer heeft benoemd

In de motie Van Meenen c.s.¹ is benoemd dat er ontwikkelteams starten voor Nederlands, rekenen en wiskunde, Engels, burgerschap, digitale geletterdheid en techniek. Voor persoonsvorming en vakoverstijgende vaardigheden zullen geen ontwikkelteams starten.²

¹ Motie Van Meenen c.s., 31293-367.

² Motie Rog c.s., 31293-362.

Dit betekent dat we voor deze onderdelen gaan starten met ontwikkelteams. Voor twee thema's is het van belang nader te doordenken hoe het ontwikkelteam gaat werken en waar het zich op richt.

Engels/ overige vreemde talen

Voorafgaand aan het AO is een gesprek met de vakvereniging VLLT gevoerd over het ontwikkelteam Engels en de positie van de overige moderne vreemde talen (MVT). Op dit moment zijn de kerndoelen en eindtermen voor Engels en de andere MVT op vrijwel gelijke wijze vastgesteld. Omdat de bouwstenen voor Engels in het po waarschijnlijk tot gevolg heeft dat leerlingen dit vak op een hoger niveau in het po afsluiten en dus ook op een hoger niveau in het vo starten, zal het onderwijsaanbod voor de overige MVT in het vo anders kunnen worden. Met VLLT willen we nader verkennen op welke wijze we hieraan tegemoet kunnen komen bij het te starten ontwikkelteam Engels. Overeind blijft staan dat het een politieke keuze is of een andere MVT onderdeel wordt van het kern- of het keuzecurriculum (eind 2018).

Techniek

De motie spreekt over een ontwikkelteam techniek. Het vraagt nadere verkenning wat dit betekent en of dit onderdeel kan worden van een breder ontwikkelteam waarin ook de vakken biologie, natuur- en scheikunde worden betrokken of dat het de voorkeur heeft het echt te beperken tot techniek. We willen dit o.a. met de NVON nader verkennen. Afhankelijk van de uitkomsten kan de uitwerking van de moties over duurzaamheid³ en praktische vaardigheden⁴ in dit ontwikkelteam opgepakt worden.

b. Proces voor de overige vakken en leergebieden

De eerdergenoemde motie Van Meenen c.s. stelt dat voor de andere dan de zes genoemde ontwikkelteams uitsluitend op verzoek van het onderwijsveld met de vakverenigingen verkend wordt of de kerndoelen, eindtermen en referentieniveaus aanpassing behoeven. Het voorstel is om na het overleg met de staatssecretaris in gesprek te gaan met de vakverenigingen die de vakken vertegenwoordigen van de leergebieden Mens & Maatschappij, Kunst & Cultuur, Bewegen & Sport. Na een eerste verkennend overleg met de voorzitters van FvOv en Platform VVVO is de indruk dat de meeste vakverenigingen wél willen doorgaan met en bij willen dragen aan een ontwikkelteam.

Om bij de start van de werving voor de ontwikkelteams helderheid te verschaffen aan het onderwijsveld voor welke thema's ingetekend kan worden, is het streven dat de vakverenigingen voor 24 mei a.s. kenbaar maken of zij een ontwikkelteam voor een leergebied willen starten of dat zij eerst een verkenning willen inrichten. Blijkt 24 mei voor de vakverenigingen niet haalbaar te zijn, dan verschuift de planning van de werving tot na de zomervakantie en zullen de ontwikkelteams op 1 februari in plaats van 1 januari starten.

c. Versterking van de positie van het vmbo

Door de motie Van Meenen c.s. is bepaald dat de curriculumherziening in het vmbo voor de avo-vakken moet doorgaan.⁵ Dit heeft tot gevolg dat voor het vmbo de ontwikkelteams Mens &

³ Toezegging aan GroenLinks.

⁴ Motie CU eerder debat **PM**.

⁵ Motie Van Meenen c.s., 31293-368.

Maatschappij, Kunst & Cultuur en Bewegen & Sport hoe dan ook door zullen moeten gaan. Ook het po heeft aangegeven de ontwikkelteams voor deze vakken te willen starten. Indien de vakverenigingen eerst een verkenning willen voor hun vakken, dan zouden de ontwikkelteams dus alleen voor po en vmbo kunnen starten, bestaande uit po-leraren, vmbo-leraren en bijvoorbeeld 2 havo-leraren in verband met de afstemming. Daarnaast krijgen die ontwikkelteams de opdracht mee om met het mbo af te stemmen.

Tijdens de hoorzitting en het algemeen overleg kwam de wens naar voren om te waarborgen dat het vmbo-curriculum geen afgeleide mag zijn van het havo/vwo-curriculum. Daarom is het belangrijk dat de ontwikkelteams vanuit het leerlingperspectief en de specifieke problematiek in het vmbo bouwstenen ontwikkelen. Daarom wordt er een schets gemaakt van een aantal onderscheidende leerlingkenmerken voor de leerlingen van de basis/kadergerichte leerweg en de gemengde/theoretische leerweg en de belangrijkste vraagstukken die daaruit voortvloeien voor het curriculum. De ontwikkelteams krijgen dit bij hun opdracht mee. Om de ontwikkeling in het vmbo verder te versnellen en de afstemming met de beroepsgerichte vakken breder uit te testen, is verder het voorstel om het aantal vmbo-ontwikkelscholen voor alle ontwikkelteams uit te breiden [*NB CG: over het precieze aantal wordt in de CG-vergadering van 9 mei gesproken*]. De pilotscholen van de beroepsgerichte vmbo-vernieuwing die een goed voorstel hebben als ontwikkelschool, krijgen een voorrangpositie in de selectieprocedure. Vanwege dit punt leveren SPV/Platform TL een vertegenwoordiger voor de selectiecommissies van de ontwikkelscholen. Een andere versterking van het vmbo is dat zij – meer dan de andere ontwikkelscholen – onderling afstemmen tijdens regionale bijeenkomsten.

3. Proces werving en selectie van de ontwikkelteams en ontwikkelscholen

De staatssecretaris heeft aan het lid Westerveld toegezegd een beschrijving te geven van het selectieproces van de ontwikkelteams en de ontwikkelscholen. Om leraren, schoolleiders en scholen te werven worden diverse acties ondernomen. Zo worden bijvoorbeeld online en in vakmedia advertenties geplaatst, informatiebijeenkomsten georganiseerd en betrekken we de vele organisaties en netwerken met wie we samenwerken, waaronder de vakverenigingen, in de verdere uitwerking en uitvoering van de werving. Insteek is dat we komen tot een mooie mix van een persoonlijke benadering en brede aandacht om het bereik zo groot en effectief mogelijk te krijgen.

Voor de selectieprocedures zijn reglementen voor de ontwikkelteams en ontwikkelscholen opgesteld. Voor de start van de werving worden deze in de Staatscourant geplaatst. Deze reglementen beschrijven de procedure en de selectiecriteria. De selectiecriteria zijn zodanig opgesteld dat kennis en expertise meespelen, maar zeker ook de rijke variatie in het onderwijsveld. Daarom zullen er in de ontwikkelteams bijvoorbeeld leraren afkomstig zijn van zowel openbare als bijzondere scholen en van stedelijke en rurale gebieden. Voor de ontwikkelscholen geldt onder andere dat zowel scholen worden geselecteerd die al ver zijn in de ontwikkeling van een bepaald vak of leergebied als scholen die nog in het begin daarvan staan. Er is immers sprake van een lerend proces, waarbij we zoveel mogelijk ervaringen van verschillende scholen mee willen nemen. De selectie zal plaatsvinden door selectiecommissies die deels afkomstig zijn uit het onderwijsveld (zie paragraaf 4 voor de positie van de vakverenigingen) en deels van organisaties die ervaring hebben in dergelijke procedures.

De coördinatiegroep draagt de besturen van de leraren, schoolleiders en scholen die geselecteerd worden aan de staatssecretaris voor om in aanmerking te komen voor subsidie. Hiervoor heeft de staatssecretaris in totaal 4,5 miljoen euro beschikbaar gesteld. De besturen zijn verantwoordelijk om leraren in de gelegenheid te stellen mee te werken aan curriculumontwikkeling en hen te vervangen. De coördinatiegroep ziet hier gezamenlijk op toe.

4. De rol van vakverenigingen en het vervolgonderwijs in het selectieproces

De motie Rog c.s. leidt ertoe dat vakverenigingen en het vervolgonderwijs een verantwoordelijke positie krijgen in de 'uitrol van de ontwikkelteams voor het vo' en dat zij daarvoor binnen het budget van beschikbare middelen voldoende worden gefaciliteerd.⁶

a. Vakverenigingen in het selectieproces van ontwikkelteams

In het eerste verkennend gesprek met de voorzitters van FvOv en Platform VVVO is de wens naar voren gekomen dat 1) deze twee organisaties de verantwoordelijkheid zouden kunnen nemen om per ontwikkelteam een lid van de selectiecommissie voor te dragen en 2) dat van de beoogde 12 leraren per ontwikkelteam er 1 vo-leraar op voordracht van de gezamenlijke betrokken vakverenigingen deelneemt.

Dit is goed te regelen, mits we vasthouden aan het uitgangspunt dat het selectieproces transparant en objectief blijft. Daarom moeten de voorgedragen leraren ook voldoen aan de selectiecriteria zoals die voor de andere leraren geldt. Bovendien moeten vakverenigingen garanderen dat de voorgedragen leraren tijdens de ontwikkelsessies 'zonder last of ruggenspraak' kunnen functioneren. De Onderwijscoöperatie is verantwoordelijk voor een goed proces waarin de voordracht vanuit de vakverenigingen wordt geregeld en bespreekt dit proces in de coördinatiegroep. De FvOv en het Platform VVVO zullen een beperkte subsidie hiervoor ontvangen binnen de beschikbare 4,5 miljoen.

b. Relatie tussen vervolgonderwijs en ontwikkelscholen

Met het oog op de eerdergenoemde motie Rog c.s. over de verantwoordelijkheid van het vervolgonderwijs, zien we die rol vooral verankerd in relatie tot de ontwikkelscholen. Bij de selectie van ontwikkelscholen krijgen vo-scholen een voorkeurspositie, indien zij het vervolgonderwijs een rol geven in de curriculumontwikkeling op school. De ontwikkelteams en ontwikkelscholen kunnen periodiek een deskundige uit het vervolgonderwijs inzetten; zij kunnen hiervoor ook het beschikbare budget aanwenden.

5. Interactie momenten tijdens proces ontwikkelfase

De staatssecretaris heeft aan het lid Westerveld toegezegd een overzicht te geven van de afstemmingsmomenten. We spreken bij voorkeur over interactie, omdat er sprake is van een proces van co-creatie. Ook hierin is de motie Rog c.s. over de verantwoordelijkheid van de vakverenigingen en het vervolgonderwijs van belang. Hieronder een overzicht per deelfase.

a. Bestuurlijke interactie tijdens het gehele proces voor de vakverenigingen en het vervolgonderwijs

⁶ Motie Rog c.s. 31293-363.

De vakverenigingen zijn bestuurlijk vertegenwoordigd in de Onderwijscoöperatie. Hierdoor zijn zij ook vertegenwoordigd in de coördinatiegroep. Voor de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het vervolgonderwijs zetten we de klankbordgroep met de MBO Raad, VH en VSNU voort. De overige bestuurlijke consultatie zoals we dat eerder hadden bedacht (met voorschoolse instellingen, lerarenopleidingen, BAB – en in het bijzonder met pro/vso vanwege het bijzondere karakter van deze onderwijssoorten en het bedrijfsleven) zetten we onverminderd voort.

b. Interactie voor de start van de ontwikkelteams en –scholen.

De coördinatiegroep stelt voor het gehele proces een expertgroep in, waarin onder andere wetenschappers plaatsnemen [NB CG: de uitwerking van de expertgroep staat 9 mei op de agenda van de CG-vergadering]. Hun taak is onder andere om – in interactie met het onderwijsveld – aan de coördinatiegroep een voorstel te doen voor de opdracht aan de ontwikkelteams, te reflecteren op tussenproducten van de ontwikkelteams en bij de oplevering van de bouwstenen hun zienswijze te geven. De expertgroep zal bij de opdrachtformulering een reeks moties en een toezegging in acht nemen:

- De motie Becker c.s. om de bouwstenen zo te formuleren dat zij bijdragen aan duidelijke kerndoelen en eindtermen.⁷ Daarom raadpleegt de expertgroep de Inspectie van het Onderwijs.
- De motie Bruins c.s. dat de kerndoelen – en daarmee ook de bouwstenen – zich strikt beperken tot het kennen en kunnen van leerlingen, zodat scholen houvast hebben welke kennis en vaardigheden leerlingen moeten hebben.⁸
- De motie Beertema c.s. over de positie van het Nederlands voor het ontwikkelteam Nederlands.⁹
- De motie Bruins c.s. over de buurtalen voor het ontwikkelteam Engels.¹⁰
- De motie Bruins c.s. over de praktische vaardigheden voor het ontwikkelteam Mens & Natuur.¹¹
- Naar aanleiding van de toezegging aan het lid Westerveld betreft de expertgroep wetenschappers en andere deskundigen om het thema duurzaamheid in de opdracht aan de teams te waarborgen.

De vakverenigingen zullen voor de start van de ontwikkelteams hun probleemanalyse per leergebied of vak aanleveren bij de coördinatiegroep; die zal dit mede doen toekomen aan de expertgroep en SLO in verband met de voorbereiding van de ontwikkelteams.

Daarnaast krijgt de expertgroep het verzoek van de coördinatiegroep om de opdracht aan de ontwikkelteams zodanig op te stellen, dat de ontwikkelteams de tussenproducten ontwikkelen vanuit wat leerlingen nodig hebben. Daarom zal de coördinatiegroep aan enkele deskundigen vragen een aantal onderscheidende kenmerken van de leerlingpopulatie aan de teams mee te geven, rekening houdend met de diversiteit binnen die populatie. Er is ook nog een motie Rog c.s. uit de vorige fase die nog niet is afgehandeld.¹² Die motie verzoekt om bij de vervolgstappen in de curriculumontwikkeling die verband houden met kleuters, specifieke aandacht te geven aan hun ontwikkelingsfase, bijvoorbeeld door de WSK daarbij te betrekken. Daarom zal de WSK – naast andere deskundigen – ook betrokken worden bij de formulering van een aantal kenmerken en aandachtspunten in de kleuterfase.

⁷ Motie Becker c.s., 31293-371.

⁸ Moties Bruins c.s., 31293-365 en 31293-366.

⁹ Motie Beertema c.s. 31293-PM

¹⁰ Moties Bruins c.s. 31293-PM.

¹¹ Moties Bruins c.s. 31293-PM.

¹² Motie Rog c.s., 31293-292.

c. Interactie bij de start van de ontwikkelteams en ontwikkelscholen

Een kerntaak van de vakverenigingen is om de visie van hun vak verder te ontwikkelen. Daarom willen we aan hen vragen deze expertise in te zetten voor de ontwikkelfase. Wij willen hen de mogelijkheid bieden om op de startdagen van de ontwikkelteams en ontwikkelscholen hun visie op hun vak te presenteren en aandachtspunten mee te geven voor het komende proces. De vakverenigingen worden hiervoor gefaciliteerd.

Naar aanleiding van de toezegging van de staatssecretaris aan het lid Westerveld, kunnen we kamerleden voor een deel van deze dag uitnodigen. Ook zullen we hen op andere momenten de gelegenheid bieden om zich te laten informeren over het proces.

d. Interactie na elke ontwikkelsessie

De ontwikkelteams gaan in vier ontwikkelsessies van drie dagen aan de slag om bouwstenen (van abstract naar concreet) te ontwikkelen. Na elke ontwikkelsessie is er een periode van 8-10 weken waarin de ontwikkelteams brede input en feedback krijgen op hun tussenproducten [*NB CG: dat hoofdstuk uit het plan van aanpak staat 9 mei op de agenda van de CG-vergadering*].

Na elke ontwikkelsessie zal het overkoepelende bestuurlijke overleg (zie hiervoor onderdeel a) plaatsvinden. Om de kwaliteit te waarborgen, zal de expertgroep eveneens op de tussenproducten van elk team reflecteren. Daarnaast maken we afspraken met diverse netwerken en organisaties (maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven,¹³ gemeenten, expertisecentra), zodat zij die input en feedback ook leveren. Vanuit de CG worden die afspraken in ieder geval gemaakt met lerarenorganisaties en netwerken, vakverenigingen, leerlingen en ouders en netwerken van bestuurders en schoolleiders. Ook gaan we in gesprek met MBO Raad, VH en VSNU op welke wijze zij – anders dan via de ontwikkelscholen – tussentijds input en feedback willen geven bij welke ontwikkelteams. Dezelfde vraag leggen we aan LOBO, ADEF en ICL voor, inclusief de vraag welke eigen agenda zij parallel aan deze ontwikkeling willen opstellen. Als gevolg van de motie Becker c.s. maken we ook afspraken met de Inspectie om op de tussenproducten te reageren, met het oog op duidelijkheid en handhaafbaarheid.¹⁴ Naar aanleiding van de motie Westerveld zullen er voor het ontwikkelteam Mens & Natuur (als dat gaat starten) in ieder geval afspraken worden gemaakt met organisaties en wetenschappers die kennis en expertise hebben op het gebied van duurzaamheid.¹⁵

Daarnaast blijft de mogelijkheid open voor elk individu of netwerk om input te leveren. Om dit werkbaar te houden voor de ontwikkelteams ontwikkelen we hiervoor een format; het ondersteunende team van de ontwikkelteams zorgt voor een analyse en duiding van alle inbreng.

¹³ Toezegging aan het lid Becker.

¹⁴ Motie Becker c.s., 31293-371.

¹⁵ Motie Westerveld c.s., 31293-PM.

e. Interactie voor de verkenningen

Vanwege de motie Rog c.s. komen er geen ontwikkelteams voor persoonsvorming en vakoverstijgende vaardigheden. Reden hiervan is dat het risico te groot is dat de overheid invloed krijgt op het 'hoe', terwijl dat immers aan de scholen is.

Het blijft echter de (voor het PO wettelijke) opdracht van de school om het onderwijs mede te richten op de emotionele en de verstandelijke ontwikkeling, het ontwikkelen van creativiteit en kennis en beheersing van sociale, culturele en lichamelijke vaardigheden. Het onderwijsveld heeft handvatten nodig om aan dit onderdeel van de opdracht van het onderwijs te voldoen. Daarom zal er een verkenning gestart worden om die handvatten aan het veld te bieden. De verkenning wordt alleen aan het onderwijsveld ter inspiratie aangeboden; het wordt niet aan de overheid voorgelegd. Het is te overwegen om dit onderdeel te laten zijn van de verkenning 'overladenheid'. Ook daar komt immers aan de orde op welke manier een school met het kerncurriculum en het eigen keuzecurriculum tegemoet kan komen aan de hoofdoelen van het onderwijs. Ook is het voor scholen een thema hoe een onderwerp als persoonsvorming ruimte en waardering kan krijgen in het keuzedeel.

Voor vakoverstijgende vaardigheden komt er ook geen apart ontwikkelteam. Vaardigheden blijven echter onderdeel van de kerndoelen en eindtermen. Het is van belang de ontwikkelteams voor de vaardigheden die vakoverstijgend zijn eenzelfde taal hanteren en eenzelfde aanpak kiezen, uiteraard met een strikte beperking tot het 'wat', overeenkomstig de motie Bruins c.s.¹⁶ Deze verkenning kan vanuit het perspectief van samenhang onderzocht worden. Dit onderdeel van de verkenning samenhang zou dan voor de start van de ontwikkelteams gereed moeten zijn, zodat de ontwikkelteams daar hun voordeel mee kunnen doen.

¹⁶ Motie Bruins c.s., 31293-PM.

BIJLAGE 1: Overzicht van de leergebieden met de bijbehorende vakken.

Hieronder een indeling van de huidige leergebieden Mens & Natuur, Mens & Maatschappij en Kunst & Cultuur, omdat de motie Bisschop c.s. vraagt te verhelderen welke vakken deel uitmaken van deze leergebieden (motie 31293-PM), naast de ontwikkelteams die er komen voor Nederlands, rekenwiskunde, Engels, digitale geletterdheid en burgerschap. Per leergebied wordt vermeld welke vakdisciplines onderdeel uitmaken van deze leergebieden. In het po zijn er geen vakken: ook daar zijn de leergebieden genoemd zoals ze op dit moment in de kerndoelen staan. Voor de bovenbouw van havo/vwo gaat het over de verplichte vakken die op dit moment tot de profielen behoren. Het leergebied Engels is ook opgenomen, in verband met de huidige leidraad die dit leergebied vormt voor de overige moderne vreemde talen.

Leergebied Engels

- PO: leergebied Engels.
- VO-onderbouw: leergebied Engels (*NB: Er zijn geen kerndoelen geformuleerd voor andere moderne vreemde talen dan Engels. De kerndoelen voor Engels kunnen worden gebruikt als leidraad voor het onderwijs in andere moderne vreemde talen. In eerste twee leerjaren van het vmbo (m.u.v. bbl) en de drie leerjaren havo/vwo is Duits en Frans verplicht, tenzij ontheffing is verleend en er een andere MVT wordt gegeven, zoals Spaans, Italiaans e.d.*).
- VO-bovenbouw vmbo: Engels (verplicht voor alle leerwegen).
- VO-bovenbouw havo/vwo: eindtermen voor Engels (verplicht voor alle profielen). (*NB: Ook de eindtermen maken geen onderscheid tussen de verschillende moderne vreemde talen. Sterker nog: voor alle moderne vreemde talen geldt bij havo/vwo hetzelfde Examenprogramma moderne vreemde talen en literatuur havo/vwo.*)
 - Havo: één moderne vreemde taal verplicht voor profiel C&M (een school mag kiezen uit één van de moderne vreemde talen: Frans, Duits, Spaans, Italiaans, Turks, Arabisch, Russisch en Chinees).
 - Vwo: één moderne vreemde taal verplicht voor N&T, N&G en E&M (Hiervoor gelden dezelfde moderne vreemde talen genoemd bij de havo. Gymnasia mogen de moderne vreemde taal vervangen door Grieks of Latijn).

Leergebied Mens en Natuur

- PO: leergebied Oriëntatie op jezelf en de wereld (onderdelen natuur en techniek).
- VO-onderbouw: leergebied Mens & Natuur, vakken natuurkunde, scheikunde, biologie, techniek, verzorging.
- VO-bovenbouw vmbo: eindtermen voor wiskunde, Nask 1, biologie.
- VO-bovenbouw havo/vwo: eindtermen voor de verplichte vakken in de profielen N&T en N&G.

Leergebied Mens en Maatschappij

- PO: leergebied Oriëntatie op jezelf en de wereld (onderdelen mens en samenleving, ruimte en tijd).
- VO-onderbouw: leergebied Mens & Maatschappij, vakken geschiedenis, aardrijkskunde, economie.
- VO-bovenbouw vmbo: eindtermen voor maatschappijleer (verplicht in alle sectoren), geschiedenis, aardrijkskunde, economie.
- VO-bovenbouw havo/vwo: eindtermen voor de verplichte vakken in de profielen E&M en C&M, plus maatschappijleer (verplicht voor alle profielen).

Leergebied Kunst en Cultuur

- PO: leergebied Kunstzinnige oriëntatie.
- VO-onderbouw: leergebied Kunst en Cultuur, beeldende vakken, dans, drama, muziek.
- VO-bovenbouw vmbo: eindtermen voor kunstvakken 1 (verplicht in alle sectoren).
- VO-bovenbouw havo/vwo: eindtermen voor ckv (verplicht in alle profielen) en verplichte vakken in het profiel C&M.

Leergebied Bewegen en Sport

- PO: kerndoelen bewegingsonderwijs
- VO-onderbouw: kerndoelen bewegen en sport
- VO-bovenbouw vmbo: eindtermen lichamelijke opvoeding (LO1, verplicht voor alle sectoren)
- VO-bovenbouw havo/vwo: eindtermen lichamelijke opvoeding (verplicht voor alle profielen)

BIJLAGE 2: Planning van de ontwikkelfase

De planning zoals de coördinatiegroep eerder aan de Tweede Kamer heeft doen toekomen is niet meer haalbaar. De Tweede Kamer heeft immers twee dagen van rondetafelgesprekken ingepland, waardoor ook de datum van het algemeen overleg is gewijzigd. Hieronder de nieuwe planning.

Start werving	16 juni 2017
Start expertgroep	1 juli 2017
Start verkenningen	1 juli 2017
Start selectieprocedure	15 augustus 2017
Bekendmaking ontwikkelteams en -scholen	16 oktober 2017
Start ontwikkelteams	1 januari 2018
Einde ontwikkelteams	September 2018
Oplevering rapport	November 2018